

УДК 336.1:352

Сучасні підходи до забезпечення сталого розвитку територій в Україні

Дем'янюк А.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів імені С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету

Досліджено теоретичні засади здійснення сталого розвитку на місцевому рівні в Україні. Розглянуто основні підходи до визначення поняття «сталий розвиток населених пунктів». Проаналізовано сучасні тенденції забезпечення сталого розвитку з урахуванням світової та вітчизняної практики. Визначено проблеми та перспективи забезпечення сталого розвитку територій в умовах трансформаційних перетворень.

Ключові слова: сталий розвиток територій, завдання сталого розвитку територій, економічна сфера, соціальна сфера, екологічна сфера.

Дем'янюк А.В. СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОБЕСПЕЧЕНИЮ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИЙ В УКРАИНЕ

Исследованы теоретические основы осуществления устойчивого развития на местном уровне в Украине. Рассмотрены основные подходы к определению понятия «устойчивое развитие населенных пунктов». Проанализированы современные тенденции обеспечения устойчивого развития с учетом мировой и отечественной практики. Определены проблемы и перспективы обеспечения устойчивого развития территорий в условиях трансформационных преобразований.

Ключевые слова: устойчивое развитие территорий, задачи устойчивого развития территорий, экономическая сфера, социальная сфера, экологическая сфера.

Demianiuk A.V. MODERN APPROACHES TO PROMOTE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIES IN UKRAINE

The theoretical foundations for the implementation of sustainable development at the local level in Ukraine are explored. The main approaches to the definition of the concept of "sustainable development of human settlements" are considered. The modern trends of sustainable development are analyzed taking into account the world and domestic practices. The problems and prospects for ensuring the sustainable development of territories in the conditions of transformational transformations are determined.

Keywords: sustainable development of territories, tasks of sustainable development of territories, economic sphere, social sphere, ecological sphere.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Прагматика забезпечення сталого розвитку територій набуває особливої актуальності як в Україні, так і в усьому світі. Проблеми, що стосуються сталого розвитку, посідають важливе місце у діяльності міжнародних організацій, є предметом розгляду урядових і міжурядових програм, досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення сталого розвитку територій досліджується у працях таких науковців, як І.М. Вахович, М.В. Гончаренко, Л.О. Коваленко, Б.Є. Патон, І.В. Ропотан, О.Є. Табалов та ін. Вивчення теоретичних положень й аналіз проблем практики забезпечення сталого розвитку здійснювали зарубіжні дослідники, зокрема: А.А. Лейзеровіч, Р.В. Кейтс, Т.М. Перріс, Дж.М. Хулс. Однак з урахуванням трансформаційних процесів державотворення в

Україні дослідження проблем забезпечення сталого розвитку територій є актуальним та своєчасним.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Потребують подальшого дослідження проблеми, що базуються на діалектичному методі наукового пізнання і системному підході до вивчення питань забезпечення сталого розвитку територій в Україні з використанням методів наукових абстракцій та аналогій, аналізу та синтезу для вивчення практики й проблематики функціонування територій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета роботи полягає у дослідженні сучасних підходів до забезпечення сталого розвитку територій, визначенні його цілей, завдань, тенденцій, проблем та перспектив здійснення в контексті трансформаційних перетворень у державі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні в умовах реконструкції бюджетних відносин в Україні передбачає здійснення стратегії соціально-економічного розвитку територій з урахуванням екологічних ризиків для їх збалансованого розвитку та задоволення суспільних потреб місцевого населення. Вирішення триєдиної проблеми економічного, соціального й екологічного характеру забезпечує комплексну реалізацію стратегії розвитку територій.

У світовій практиці нормативно-правове регулювання сталого розвитку на місцевому рівні ґрунтується на розроблених матеріалах Організації Об'єднаних Націй, що, зокрема, містять: Декларацію «Про екологічний та економічний розвиток» (червень 1992 р.) [1], що включає Місцевий порядок денний XXI ст. із визначенням дій, спрямованих на забезпечення сталого розвитку територій; резолюцію щодо відродження та сталого розвитку територій, що постраждали внаслідок Чорнобиль-

ської катастрофи в 1986 р. (листопад 2007 р.) [6]; глобальну програму з ліквідації бідності до 2030 р. та забезпечення сталого майбутнього (вересень 2015 р.) [5], у тому числі передбачаючи відкритість, безпеку, життєстійкість й екологічну стійкість міст і населених пунктів. Також у 1992 р. було створено Комісію ООН зі сталого розвитку, котра функціонує до теперішнього часу та здійснює регулювання діяльності у сфері забезпечення сталого розвитку на світовому, загальнодержавному та місцевому рівнях.

В Україні забезпечення сталого розвитку територій регламентується (рис. 1) Законом України «Про основи містобудування» від 16 листопада 1992 р., зі змінами і доповненнями [3], Постановою Верховної Ради України «Про концепцію сталого розвитку населених пунктів» від 24 грудня 1999 р. [4], Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.» від 6 серпня 2014 р. [2].

Рис. 1. Основні підходи до визначення поняття «сталий розвиток населених пунктів»

Доцільно зазначити, що в Україні, відповідно до цілей сталого розвитку на 2016–2030 рр. [8], однією з них визначено забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів та передбачено виконання визначених завдань, що відображені на рис. 2.

Важливим для досягнення цілей сталого розвитку щодо забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів є поступове виконання коротко- та середньострокових завдань. Сформовані новітні завдання щодо сталого розвитку територій передбачають модерніза-

цію управлінських рішень як у сфері економічного зростання, так і соціальної справедливості та раціонального природокористування для поєднання вищезазначених факторів задля досягнення стратегічних цілей розвитку цих територій. Неодмінними умовами для досягнення встановлених цілей є наявність системи ефективного менеджменту на місцевому рівні, викорінення корупції, суспільна підтримка шляхом участі населення у прийнятті рішень та здійсненні контролю їх виконання [8].

Сучасні трансформаційні процеси в державі зумовлюють нагальну необхідність формування управлінських стратегій з ураху-

Рис. 2. Завдання щодо забезпечення сталого розвитку територій

ванням концепції сталого розвитку на основі моделі збалансування економічної, екологічної та соціальної сфер задля підвищення якості життя громадян та забезпечення соціально-економічного розвитку територій. У широкому розумінні це представляється досягненням потрібного ефекту розвитку щодо економічної (стан регіональної економіки, фінансово-інвестиційний потенціал), соціальної (забезпечення бюджетних видатків соціального спрямування, демографічний стан) та екологічної (збереження біосфери на засадах функціонування «зеленої економіки», «зеленої енергетики», «чистого виробництва») сфер життєдіяльності суспільства в межах окремої території.

Забезпечення розвитку територій донедавна базувалося на централізованому підході з обмеженням місцевої ініціативи, що виявилось неефективним і спричинило зростання розривів у соціально-економічному розвитку територій. Таким чином, головними факторами негативного впливу на розвиток територій визначено [7, с. 121]:

- уповільнення розвитку промислово-виробничого сектору або його відсутність унаслідок банкрутства підприємств, відсутності ринків збуту продукції, неадаптованості до сучасних вимог ринкової економіки;

- демографічну кризу, що виявляється у зростанні питомої ваги населення пенсійного віку через низьку народжуваність та еміграцію працездатного населення; зменшення кількості сільського населення та внаслідок цього уповільнення розвитку сільськогосподарської галузі;

- відсутність ефективної соціальної політики, спрямованої на забезпечення проголошених соціальних стандартів і розвиток людського капіталу;

- неузгодженість комплексної політики розвитку територій у контексті охоплення всіх сфер життєдіяльності на місцевому рівні, що

призводить до неефективного використання ресурсів, протиріч та невиконання запланованих результатів соціально-економічного розвитку територій;

- нестачу кваліфікованих кадрів у сфері розроблення й упровадження стратегій соціально-економічного розвитку територій, недостатній розвиток суспільних інститутів, що спроможні впливати на розвиток цих територій.

Важливо зазначити, що досягнення завдань сталого розвитку територій у контексті його фінансового забезпечення передбачає реалізацію ефективної бюджетно-фінансової та податкової політики, збалансування бюджетних потоків між усіма рівнями бюджетної системи для встановлення відповідності джерел доходів і напрямів здійснення видатків із бюджетів, розвиток державно-приватного партнерства на основі економічного стимулювання підприємницької діяльності для соціально-економічного розвитку територій.

Висновки з цього дослідження. Отже, забезпечення сталого розвитку територій передбачає узгодженість розроблених планів розвитку економічної, екологічної та соціальної сфер життєдіяльності на місцевому рівні на основі збалансування повноважень і відповідальності місцевих органів влади для стимулювання ефективного використання потенціалу цих територій. У перспективі реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності територій, розвитку людських ресурсів та ресурсного потенціалу територій, забезпеченню міжрегіонального співробітництва, створенню умов для розроблення і здійснення стратегії соціально-економічного розвитку територій. Обґрунтовані розроблення та якість виконання стратегій розвитку територій, що розробляються на довгострокову перспективу, відіграватимуть фундаментальну роль їх сталого розвитку в контексті визначених стратегічних пріоритетів на місцевому рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_455.
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>.
3. Закон України «Про основи містобудування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2780-12>.
4. Концепція сталого розвитку населених пунктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>.
5. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/70/1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16750670/A_70_1%20.pdf?subportal=main.

6. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН, яка проголошує «десятиліття відродження і сталого розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua/ua/informatsiyniyi-tsentri/news/2205-2007-11-19-19-04-21-oon-progoloshue-desyatilittya>.

7. Стратегія і тактика удосконалення політики сталого розвитку України в контексті євроінтеграційних процесів : [колект. Монографія] : у 2-х т. / За заг. ред. к. е. н., професора Л.О. Коваленко. – Ніжин : Орхідея, 2015. – 340 с.

8. Цілі сталого розвитку 2016–2030 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.